

nolit Buccerus, fatendum est hoc loco bonis operibus, quæ tamé fidē consequuntur & charitatē (alioqui digna non sunt) deberi præmia nosque ijs, non ex operum nudorum dignitate, sed largitoris Dei benignitate, cui ita nobiscum pacisci placuit, vitam æternam mereri. Nihil enim vetat & nos eam ex pacto mereri, & mera Dei liberalitate donari nobis: qui (vt ait Augustinus) sua in nobis dona facit merita, & illa coronat.

† P^{sal.} 6. d. *Tunc dicit et his qui à sinistris erūt: † Discedite à me male dicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: Sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitaſtis me. Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. † Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.*

† Ioa. 5. c.

Vides regnum æternum hominibus quidem paratum, ignem verò dæmonibus, non igitur primò paratus fuerat ignis hominibus, sed ipsi illum sibi præparauerunt, eos quibus paratus erat imitando, & ea quæ regno digna sunt relinquendo. Nec enim improperat inopiæ omnimodum subleuamen, aut à carcere liberationem, sed quæ facilitiora erant, & inopiæ necessaria, & que cuiusq; vires non excedebat. Ideo sicut misericordibus regnum concessi æternum, ita immisericordibus ignem æternum, quem meruerunt.

CAPVT VIGESIMVMSEXTVM.

Concilio super morte Christi à Iudæis inito, & discipulorum ob vnguentum effusum indignatione, Christus cœna in cœnaculo, & Eucharistia institutione celebrata, à Iuda Iudæis traditus, à quibus morte damnatur, illuditur, & cæditur, & tandem à Petro negatur.

Et

E† factum cum consummasset Iesus sermones † Mar.
 hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis quia post bi- 14. a.
 duum pascha fiet, et filius hominis tradetur ut Luc. 22. a.
 crucifigatur. Ioan. 12. a.

Quo die Iudæi eo anno pascha celebrarint, & quo Christus, vide Paulum Burgensem in additionibus ad Matthæum. Pascha autem non ἀπὸ παλαιῶν, id est, à patiendo dictum putat Hieron. sed à Phasæ quod transitum significat. Et tamen Phasi seu Pascha festiuitas à Deo instituta, in memoriam quod pertransiens angelus castra Aegyptiorum & Aegypti primogenita occidens, ab Hebræis absomit, in cuius rei memoriam iussit eos dominus septem dies azimos absque pane fermentato celebrare, & decima quarta die ad vesperam agnum immolare, ut est Exodi. 12. quod Iudæi quibusdā patrum traditionibus irretiti, in sequentē diē distulerūt. vide Burgesem & post eū Munstherū in Calēdario suo, et super Matth. Tunc congregati sunt principes sacerdotum, et seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, et consilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne fortē tumultus fieret in populo.

Vult Chrysostomus ea ætate contra legis institutionem, quæ vnicum volebat esse sacerdotum plures fuisse: aiuntque nonnulli plurali illo numero Annam & Caiapham intelligi qui multa summa sacerdotum redemerat, quod annuis exercerent vicibus. Mihi simplicior sensus videtur, si principes sacerdotum intelligamus principes ac primarios sacerdotes, qui multa inter reliquos autoritate valerent & gratia, nimirum eos qui à Dauide ordinati sunt 1. Paralip. 24. Nam statim de summo principe subdit in atrium principis sacerdotum. Per seniores autem populi, qui Græcè πρεσβύτεροι dicuntur, dubium est an πρεσβύτερος hoc est, Iudaici populi sacerdotes intelligere debeamus, an seniores aliquot ex populo, ætate scilicet venerandos, & longa rerum experientia præditos. ac præterea in rerū agendarū consilium adhiberi solitos. Hi omnes inuito aduersus Christum domini consilio, consultant quomodo Christum

ctum dolo captum occiderent. Id imprimis cautum volentes ne die festo fieret, non religionis gratia, sed quòd conuenientibus in templum die festo turbis, vbi penè semper versabatur Christus, metuebatur ne per tumultum Christum quem suspiciebant, ac venerabantur sibi eriperent. Vide autem quomodo stat, vt in die festo non sit occisus Christus, cum die paschæ videatur occisus.

† Mar.

14. a.

Io an. 12. a

Luc. 7. f.

‡ *Cum autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum vnguenti preciosi, & effudit super caput ipsius recubentis.*

Hunc Simonē Leprosū quidam dicunt fuisse patrē Lazari, quem à lepra dominus curauerat nomen adhuc leprosi retinentem. Sed vide si quid certi de hoc haberi potest. Huius domum ferunt peregrini adhuc Bethaniæ monstrari, nomenque eius retinere Bethania, de qua hic, villa est in latere montis Oliueti quindecim quasi stadijs, id est, duobus ferè miliaribus distans ab Ierusalem: mulier autem quæ super caput Christi recubentis alabastrum vnguenti effudit, Maria est Magdalene soror Lazari. Videtur autem hæc eadem esse cum ea de qua Ioannis 12. quæ ibidem nominatur, non hic. Primum autem putem eandem esse mulierem de qua hic Matthæus, & Marcus 14. & Ioan. 12. facit Bethaniæ locus: deinde quòd Simon leprosus aut pater vt quidam dicunt, aut certè affinis erat ac notus Lazaro & sororibus. Ego autem vti censeo vnā eandemque fuisse mulierem, ita vt diuersas fuisse putem vñtionem. Moneor quòd Ioannes vñtionem quam recitat, sex dies ante festum Paschæ fuisse dicit: Matthæus autem & Marcus tantum duos, quodque apud Ioannem pedes tantum vnxisse dicitur, apud Matthæum & Marcum caput. Nam primum caput attingere non ausa pedes tantum adiit: quarto verò postea die audentior facta, quod supererat vnguenti sui in caput effudit. Nam dicere vtraque die factum, cum sex dies ante festum Paschæ scribat Ioannes, Matthæus & Marcus duos tantum, videtur merè gratis dictum. Deinde Rupertus qui vnā tantum de tribus Magdalenā efficit, asserit eam de qua Ioan. 12. & eam de qua Luc. 7. eandem esse quæ à Luca peccatrix

peccatrix dicitur, & ab Ioanne & Luca pedes tantum unxisse dicitur, & capillis extersisse. Neque validum est argumentum quod contra affert Buccerus vnctionem Lucae longè ante passionem factam fuisse dicit, Ioannes autem sex dies ante: cum plerumque si quis occurrat seruus ambiguus, inter Euangelistas non dubitet dicere quod vnus Euangelista vno tempore vnoque loco factum dicit: Idem alius Euangelista alio. Quippe quod curiosi non fuerunt locorum & temporum obseruationis, vti reuera plerumque non fuerunt. Certè nulli Euangelistæ in describenda historia sua verum temporis ordinem seruare studuerunt. Itaque quod sex dies ante Pascha factum recitat Ioannes in Bethania, Lucas nulla temporis aut loci facta mentione cum ibi visum est, factum recitauit historiæ ordine neglecto. Sed ne longior sim remitto te ad eos qui de vnica Magdalena aduersus Fabrum scripserunt: quem audio olim cum Romæ esset, in bibliotheca Romana tractatum inuenisse de tribus & vnica Magdalena differentem, ac demum pro vnica concludentem, eum autem qui semper studiosus nouitatis fuisse, eum tantum qui pro tribus differeret, adiectis & inuersis, quæ illi visum est, ne agnosceretur inuulgasse, quanquam ei postea doctè responderunt viri aliquot docti: Atque imprimis Iudocus Clechtouæus, Fabri vt audio quendam discipulus, & ipsius alioqui obseruantissimus. Maria itaque effudit vnguenti preciosi alabastrum delicatum pixidis genus, quo in genere vasis optime seruantur vnguenta, sic appellatum, ἀπό τοῦ λαβάν, id est, prehendere & à primitiua particula, quod obliuorem sui prehendi nequeat. Quod hic Matthæus vnquentum preciosum effudisse super caput dicit, non contrariatur ei quod dicit Ioannes super pedes. Nam etsi eadem mulier, duæ tamen vnctiones sunt. Nam vt Rupertus ait, quam Ioannes ante sex dies Paschæ super pedes domini effudisse recitat, eadem est idemque factum quod Lucas 7. cap. narrat. Nempè quod ad pedes Domini primum venit mulier peccatrix, quatuor autem dies postea iustificata prius & tunc accepta à CHRISTO peccatorum venia, ad ipsum vsque caput ausa est attingere. Magnam verò hic Mariæ fidem

fidem, & in Christum adiectionem considerare oportet: quæ tam preciosum vnguentum, quo vti solebat in delicijs, tam largiter primùm in pedes, deinde verò in caput Christi effuderit.

† Mar. 14. *† Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes: ut quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.*

a.
Luc. 7. f.

Non est hoc contrarium ei quod recitat Ioannes solum Iudam indignatum esse: siue quod vnus Iudas fecerit synecdochicos, Matthæus & Marcus reliquis tribuunt: siue quod omnes indignati sunt, vni Iudæ Ioannes tribuit, qui plus cæteris indignatus est, ac si dicamus eiusdem mulieris diuersas fuisse actiones, quod verisimilius puto, nihil est contrarium. Nam apud Ioannē ob primam vnguenti effusionem, solus mouetur Iudas & indignatur, reliqui tacent, mulieris factum piè interpretantes. At cum paulò pòst rursus effundi vident, non nihil adhuc carnale sapientes indignantur, non quidem domino benefactum invidentes, sed arbitantes gratius fore domino, si in pauperes vnguenti precium infunderetur. Indignantibus autem discipulis, aut Iudæ potius vnguenti effusionem grauius ferenti, eamq; prætextu eleemosynæ damnati. Similes sunt huius tempestatis hæretici, cultum & ornatū templorum, & ea quæ in vsum diuini sacrificij impèduntur, eleemosynæ prætextu tollere volentes. Contra quos dicit hoc loco Theophilactus ex Chrysostomo: Quando quis igitur offerret Deo donum ne auerferis illum, neque confringas alacritatem eius, abducens illum vt det pauperibus: sed sine implere oblationem. Decet enim vt honorem quem Deo debemus, omnibus præferamus, etiam misericordie operibus.

Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

Pro bonum, Græcè est καλόν, id est, egregium. Notatur autem his verbis, quod plerunque licet non habita
ratione

ratione pauperum, sua in cultum diuinum impendere, maxime si non premit & vrget ingens pauperum necessitas: Quod autem bonū opus sit operata, ratione probat. Nam pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Quasi diceret: Poterit ipsa semper, poteritis & vos misericordiam impendere in pauperes, in me autem non semper, quia non semper me habebitis vobiscum, corporali scilicet, ac visibili præsentia. Deinde ne indignentur, ostendit non temerè sed diuina dispensatione effusum vnguentum, dicens: Mittens enim hoc vnguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fecit, id est, instigante spiritu sancto vngendum corpus meum suscepit, sepeliendum innuens, & sepulturæ munus præueniēs, ne posset illud suo tempore præstare.

Amen dico vobis, vbiunque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam eius.

Vltra spiritualem retributionem, temporalem quoque dicit fore, perpetuam scilicet eius facti in eius laudem & narrationem, memoriam. Præfigurabat autem hæc mulier Ecclesiam, quæ prius erat peccatrix: vnguentum verò fidem, quam in Christum effudit, dum audiuit à domino: Fides tua te saluam fecit, & idcirco inquit Hilarius, vbi prædicabitur hoc Euangelium narrabitur opus eius: quia cessante Israël, Euangelij gloria fide gentium prædicabitur. Qua æmulatione in Iudæ persona Israël prophanus accensus, omni odio ad extinguendum nomen domini incitatur.

† Tunc abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Scharioth ad principes sacerdotum & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam: At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde querebat oportunitatem vt eum traderet.

Sic autem dicebatur Iudas Ischariothes ab Ischara oppido Iudææ, vnde ortus erat: quod cognomentū addidit Euangelista, ad differentiam Iudæ Lebbei, qui & ipse ex duodenario erat numero. Iudas autem de prodè do magistro cum Pharisæis pacificitur precio triginta argen-

† Za. 11. c.
11. q. 3. ca.
abiit Iudas.
Mar. 14. b
Luc. 22. a.

argenteorū. Vide si vis de argēteis Budæū & Agricola
 † Mar. 14 b. † Prima autē die azimorum accesserunt discipuli ad Iesum,
 dicētes: Vbi vus paremus tibi comedere pascha? At Iesus di
 Luc. 22. b. xit: Ite in ciuitatē ad quendā, & dicite ei: Magister dixit.
 Ioan. 13. b. Prima dies azimorum erat decima quarta dies primi

mensis, qui Hebræis Nisan dicitur, apud Latinos partim Martio partim Aprili correspondens, in prima videlicet Luna post æquinoctium: Ad cuius diei. 14. vesperā immolabatur Agnus. Nam vt Exodi. 12. dicitur: iubebantur Iudæi decima die Nisan tollere & segregare agnum anniculum, & vsq; ad decimam quartam mensis seruare & eo die ad vesperam immolare, ab eaque vespera fermentatis abstinentes azimos panes edere incipiebāt. Ea igitur die, quæ dies iouis erat, ad vesperam, rogant discipuli dominum vbi velit comedere Pascha, id est, agnum Paschalem. Neq; enim vbiuis edere licebat: neq; alibi quàm Ierosolymis. Itaq; cū in Bethania versaretur, rogant in qua domo, nimirum Ierosolymorum, velit edere. Ipse autē ait: Ite ad quendam Græcē τῶς τὸν, quo verbo Græci certum hominem significant, at notum, quem tamen nominare noluit.

Tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & parauerunt Pascha.

Id est, tempus meæ mortis proximū antè quam & legale Pascha cū discipulis celebrare volo: & ego ipse verum Pascha, agnusq; immaculatus pro mundi delictis immolari cupio, vt legale finiatur.

† 2. q. 1. ca. *Vespere autē factō, discumbebat cum duodecim discipulis*
 Vnus ex vobis. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia vnus*
 De offic. *vestrū me traditurus est. Et contristati valde, cæperūt singuli*
 ord. Si sacerdos. *dicere: Nunquid ego sum dñe? At ipse respondens, ait:*
Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

Sup. 11. b. *Cū ex lege iuberētur Iudæi stantes agnū paschalem*
 Psal. 40. c. *edere, hic autē dicitur Christus nō sedens sed discubēs,*
 dicit Theophylactus quōd Christus & discipuli ex more legis agnū typicū stantes comederint, & peracto Pascha discubuerint, alios cibos manducantes, ac palā ibi de proditore locutus, ita vt sufficienter Iudam exprimeret

ret proditorē, dicens: Qui intingit mecum manum in parophide, hic me tradet, a reliquis tamen intellectus non est, de tanto facinore nimium turbatis & contristatis. Quod autem interpretes habet parophide, Græci habent ἐν τῷ τροπέλιῳ de quo vide Bayphiū de vasis culmarijs. Filius quidē hominis vadit sicut scriptū est de illo. Vē autē homini illi per quē filius hominis tradetur. Bonū erat ei, si natus nō fuisset homo ille. Respondens autē Iudas qui tradidit eū dixit: Nunquid ego sum Rabbi? At illi: Tu dixisti.

Pro vadit, Græcē est ὑπαγαῖν & idem Marcus habet. Lucas verō προβαίνει, quod vulgari more sumitur pro eo quod est abire vita: quomodo nos Galli de moriente homine dicimus. *Il sen vad.*

¶ Cœnantibus autem illis accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, de ditq; discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum.

Pro cœnantibus Græcē est αἰσθίσιναι quod indifferēter & prandium & cœnā significat. Nam ἀνασθίσιναι est conuiuari, & conuiuia celebrare. De veritate corporis & sanguinis domini in venerabili Sacramento, quod hic institutum est, plura hic dicere supersedeo quod pijs & Christianis tantum scholiasticos ista scribimus: non hoc loco aduersum hereticos scribere instituimus: quod piē & elegāter editis libris multi scripserint. Satis erit nobis vnū Iustini martyris testimoniū adduxisse: quod ex libraria regia, aut à dño Danesio sumere oportet. Pro eo autē quod Latinis habet: & benedixit Græcē est ἐχαριστῆσαι & εὐχαριστῆσαι, habitis Deo gratijs. Quod autē dicit: Fregit de ditq; discipulis suis: nō intelligendū est quod corpus frerit, quia Christus in Sacramento sumitur non contractus nec diuisus. Ideo difficultas est quod referatur Tō fregit. Thomas & alij dicūt, quod accepto pane benedixit Iesus, dicens: Hoc est corpus meum: deinde, fregit dicens: Accipite & manducate. Atq; ita species tantum specierumq; dimensiones fregit. Notandum est autem quod illæ voces Christi, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus noui testamenti, eam habeant virtutem, quod statim panis, alterata natura panis, similiter & vini substantiæ in corpus & sanguinem mutatae, sunt

1. Co. 11.

c.

Mar. 14. c.

Lu. 22. b.

Ioan. 6. f.

sunt manentibus tantum speciebus. Nec eam modo habuit virtutem Christi vox, sed ministrorum sacerdotum idem, quod ille tunc facere intendentium: vi tamen verborum illorum à Christo prolatorum. Et de hoc ait Chrysostomus: Sicut illa vox quæ dixit cresce, & multiplicamini, & replete terram: Semel quidem dicta est: sed in omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura: Ita & vox ista semel quidem dicta est, sed per omnes mentes Ecclesiæ vsque in hodiernum diem, & vsque ad Christi aduentum præstat sacrificio firmitatem.

† De cele. † Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: *missa ca. Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

liquijs & Non dicit de corpore: Hoc est corpus novi testamenti, sed de sanguine τοῦ τῆς καινῆς διαθήκης, id est, qui ad nouum fœdus & pactum spectat. Quia sicut veteris Clemen- legis testamenta & pacta, quod Paulus ad Hebræ. 9. ait: nis. cap. 1. Non sine sanguine dedicata sunt. Et olim Gentiles in 1. Co. 11. c. confirmationem fœderum suorum, sanguis utebantur effusione, mactatis eam in rem animalibus. Ita ad confirmanda nouæ legis pacta & testamenta sanguine opus fuit mactati & immolati Christi. Quia sicut ait Paulus ad Hebr. 9. Vbi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Ideo quia ad confirmanda pacta & testamenta interuenire Christi mortem oportuit, bene dicit de sanguine suo: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effundetur. Græcè est ἐκχυθῆναι, id est, effunditur, quod in præsentī dicitur ab Euangelista: nõ quod reuera iam effunderetur, sed quod iam passionis eius mysterium inceptisset: quippe quem Iudas tradere pactus esset.

Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei.

Supplet Lucas quod hîc Matthæus omittit: quod scilicet tradito discipulis agno Paschali, dixerit: Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur

tur in regno Dei. Vbi notandum, quòd māducatio ista, de qua solus Lucas, & potus de genimine vitis, de quo tres Euangelistæ, non intelliguntur de manducatione corporis Domini, neque de potu sanguinis: quia apertè Lucas recitat post illa verba Christum accepto pane & vino corpus & sanguinem suum consecrassè, ac discipulis tradidissè: Ita quòd inter manducandum Pascha legale, hæc verba dixerit: Licet Matthæus & Marcus, qui curiosi non fuerunt historiæ ordinem seruare, quòd Christus antè dixit, post oblatum calicem dictum repetens. Mihi autem simpliciter his verbis dixissè videtur Christus dum nouissimum Pascha legale cum suis discipulis celebraret, non bibam amodo, id est, finito Paschali hoc conuiuio, non amplius vobiscum bibam vsque in diem illum scilicet postquam resurrexero, tum bibam illud vobiscum nouum in regno patris mei, id est, in resurrectione mea: quam regnum patris appellat. Quòd verè tūc post resurrectionem subiugata morte & inferno regnare cœperit. Quòd autem dicit: illud nouum, significat quod nouo modo bibiturus esset, scilicet iam immortalis factus, nulloq; cibo aut potu indigens. Similiter quod & Lucas ait: Non manducabo, &c. Intelligit se non manducaturum amplius cum illis ante resurrectionem.

† *Et hymno dicto exierunt in montem Oliueti.*

Paulus Burgensis ex Iudæo Christianus, legisq; inter Iudæos peritissimus, vetustum Iudæis morem fuisse ait, vt cū à mensa surrexissent, psalmum illum, Laudate pueri dominum, & sequentes vsque ad Psalmum: Beati immaculati, recitarent: quos etiam Psalmos Christum cecinisse putat.

Tunc dixit illis Iesus:

Tò, tunc, vt quidam putant, non demonstrat id quod præcessit, exierunt in montem Oliueti, cū Lucas indicet ante egressum dominum, discipulis suis dixisse quæ sequuntur. Ideo aiunt Tò, tunc, referre illud inter cœnandum: quanquam propior videtur sensus Matthei & Marci, si dicamus hymno dicto Christum egressum, & inter proficiscendum ea verba cum discipulis habuisse, &

se, & post finem verborum in villam quæ dicitur Gethsemani, appulisse, sicut Matthæus postea ait: Tunc venit cum illis in villam Gethsemani. Et Marcus: Et veniunt in prælium cui nomen Gethsemani. Atqui non admodum refert post an antè. Nam Euangelistæ sæpe quod antè factum est, postea recitant, & quod postea longè antè.

† Mar. 14 b. † Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte: Scriptum est enim: † Percutiam pascorem, & dispergentur oves gregis.

† Zac. 3. c. Sciens fore Christus vt in eū discipuli omnes offenderent & impingerent, relicto eo fugientes præmonet eos huius lapsus, ne lapsi animum desponderent. Porro etiam non sine Dei dispensatione huiusmodi lapsum fore ait: quippe quorum lapsum, simulq; percussione suâ prædixisset Zacharias.

† Mar. 14 c. & 16. b. Postquam autem resurrexero, † præcedā vos in Galilæā. Cum scandalum eorum & dispersionem simulq; mortem suam à Propheta prædictam ostendisset, ne desperarent tanquam pallantes semper futuri, nunquamq; congregandi, & se ressurecturum prædixit, & eos in Galilæa congregaturum.

Respondens autē Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquā scandalizabor. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecū, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

Animosior quàm par esset Petrus, neque prophetiæ fidem habet, neque Christo ab eo se negandum prædicenti: sed dispensatione Dei totum factum est, ne nimium nobis ipsi fidere discamus, sed Dei nos totos arbitrio præmittamus.

† Mar. 14 d. † Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hic, donec vadam. Lu. 22. d. illuc & orem. Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, Ioā. 18. a. cæpit contristari & mæstus esse.

Gethsemani prædium quoddam est ad radices montis Oliueti: quò vnà cum discipulis profectus Christus, assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, Iacobo scilicet

et & Ioanne, paululum vt ait Lucas, quantum scilicet est iactus lapidis, secessit à reliquis: Et coram tribus illis cœpit tritari & mœstus esse, nimirum infirmitatis testes assumens, quos in monte Tabor gloriæ testes adhibuerat, ac maiestatis.

Tunc ait illis: † Tristis est anima mea vsque ad mortem: Sustinete hic, & vigilate mecum. Et progressus pusillum procidit in faciem suam, orans & dicens:

Indubiè vera & naturalis in Christo tristitia erat, cum tam prope esset naturæ humanæ disconueniens ac displicens mortis obiectum: duriusculum verò est quod hic philosophatur Caietanus, Christi animam tristem fuisse vsq; ad mortem intensiue, propter magnitudinem tristitiæ, & extensiue, quia continuè vsque ad horâ mortis contristatus est animo. Non enim minoris fuisse virtutis Christi animam hominis, quàm multorum philosophorum, qui ad primam mortis apprehensionem vehementer quidem contristantur, sed semel apprehensa componunt tandem sese, vt patientes eam ferant: ita non dubito cum oraturum in horto Christum proximæ mortis horror subiit, quin vehemens eum angustia atque animi tristitia ceperit, adedò vt in agonia factus, quemadmodum recitat Lucas, guttas sanguinis sudauerit. Postea verò vt idem Lucas recitat, cum angelus de cœlo illi astitisset confortans eum, quin animum receperit non dubito, ac se iuxta patris voluntatem ad patienter & non querulè ferendum mortem composuerit. Itaq; cum dicit Euangelista, Christi animam ad mortem vsq; tristatam fuisse, magnitudinem tristitiæ indicare voluit: quæ tunc non minor esset, quàm si præsens illi mors intentaretur.

† Pater mi si possibile est, transeat à me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. † Mar. 14 d.

Non dubitabat Christus possibile esse absque calicis huius portione, id est, passionis tolerantia, saluari posse genus humanum, potentia quidem extraordinaria: contrà verò sciebat potentia ordinaria fieri non posse quin pateretur, & mortis exhauriret poculum. Quippe qui postea dixerit: Oportebat Christū pati, &

ita intrare in gloriam suam, sed affectu hominis hic loquitur Christus secundum portionem inferiorem, mortem (si quidem fieri potest, potentia à Deo patre ordinata) deprecantis, quam tamen si ita visum est patri lubenter se perpessurum promittit.

Et venit ad discipulos, & inuenit eos dormientes. Et dicit Petro: sic non potuisti vna hora vigilare mecum? Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.

Nimirum & præ tristitia & multa (vt credere par est) vigilia: dixitque omnibus ad personam Christi loquens: Sic non potuistis vna hora vigilare mecum? adeò ne vel vnâ horam vigilare mecum nõ potuistis? Vigilate inquit itaque, & orate, vt non intretis in tentationem. Non enim vigilare sufficit, nisi inter vigilandum orationi instemus. Vnde Paulus ad Colocens. 4. Orationi inquit, instate, vigilantes in ea. Rationem autem addit cur vigilandum sit.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Duplicem habet hic locus sensum. Primum vt spiritum intelligamus superiorem animi portionem, ac rationem cui appetitus subest ac sensualitas, & ea animi pars quam carnem theologo vocant. Et hoc modo sensus est: Non dubito spiritus vobis adesse atque animos, qui prompti sint tentationi resistere: sed quoniam non deest carnis oppugnatio maligni spiritus adiuta auxilio, quæ quidem caro licet potens sit ad oppugnandum, infirma tamen est ad resistendum. Ideo non sufficiunt nostri illi animi ac spiritus, quos nuper vna cum Petro iactabatis, dicentes: Et si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Vigilare itaque opus est ac orare. Ideo nominatim Petrum alloquitur, quasi diceret: Tu ne ille qui nuper tanta iactabas, & mecum vnâ horam vigilare non potuisti? Alio modo spiritus, & Græcè τὸ πνεῦμα, pro tentatore & maligno spiritu sumitur: quomodo Luc. 9. Vir quidem de turba dicit: Respice in filium meum, quia vnicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & dissipat eum cum spuma. Paulus post autem sequitur quod adductum ad Iesum filium, demonium illisit & dissipauit. Et Lucae. 10. Cum gaudentes discipuli domino dixissent: Domine, etiam demonia subijciuntur

ciuntur nobis in nomine tuo. Dixit illis Christus paulò post: in hoc uolite gaudere, quia spiritus uobis subijciuntur. Planè insinuans spirituum nomine se dæmones intelligere. Hoc modo potest spiritus sumi pro tentatore spiritu: propter quem iubet uigilijs & orationi attentos esse discipulos dominus: quippe qui potentem aduersarium habeant ac promptum suapte natura: homines autem & carnales & infirmi sint ad resistendum. Quia inquit, spiritus promptus est, id est, potens atque alacer ad tentandum, caro autem infirma, id est, nos carnales & infirmi ad resistendum. Vnde & similiter huic loco nos admonet Petrus. 1. Cano. cap. 5. Sobrij estote & uigilate: quia aduersarius uester diabolus tanquã leo rugiens, circuit quem deuoret.

Iterum secundo abiit, & orauit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et uenit iterum, & inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis iterum abiit, & orauit tercio eundem sermonem dicens.

Non sunt enim hæc omnino metuentis uerba, sed auentis & designantis quæ assumpta esset passura humanitas, ut qui mortem timere potuit, & mori possit. In Deo autem nihil mori potuit, neque ideo ex se metus Deo ullus est. Ideo nisi esset hæc mors Christi necessaria, non se periculis gratis obiecisset, & suos ad talia induxisset, quia in Christo Deus mundum sibi reconciliare decreuerat, Christus ex patris uoluntate omnem metum superauit, & illi ad mortem usque obediuit.

*Tunc uenit ad discipulos suos, et dicit illis. † Dormite iam † Mar. 14
& requiescite. Ecce appropinquauit hora, & filius hominis
tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus. Ecce appropinquabit qui me tradet.*

Ironica uidetur hæc locutio ad somnolentos discipulos, q. d. dormite iam. Num Iudæ non uidetis quo modo non dormit, quamque peruigiles oculos habet auaritia? Num dormiendi tempus est cum passionis meæ hora appropinquat? statimque in manus impiorum tradendus est filius hominis. Tamen ne fugere mortem uideretur, petentibus se ad mortem obuiam secum illos procedere iubet, dicens: surgite, eamus: ecce appropinquabit

† Mar. 14. c. Luc. 22. c. Ioan. 18. a. qui me tradet, Iudas scilicet Ischariotes.
 † Adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus de duodecim venit,
 & cum eo turba multa cum gladijs et fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi: Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens:

Non pudet Euangelistas Iudā annumerare inter duodecim Apostolos Christi, & de primo ordine vnum. Veritati enim student, negligentes pudorem. Ipse autem Iudas Christi vires agnoscens plurimam turbam secum adduxit cum signo traditurus & fortè signum pollicitus, quia audierat eum in monte trās figuratum, ideo timebat ne simili transformatione elaberetur.

Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue Rabbi. Et osculatus est eum.

Ferunt Iacobum qui frater domini dictus est, domino similem fuisse, ideo veritum Iudā, vt in tenebris fieri assolet (nam ad capiendum Iesum noctu venerant) ni propius inspiceret, Iacobum illis loco Christi traderet, signum eis dedisse vt quemcumque ipse oscularetur, eū illi apprehenderent. Ideoque propius Christo accedentem eum salutasse & osculatum esse, Christum autem animo amico respondisse.

Dixit illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum.

Græci habent ἰταῖσι ἰφὸν ἀφ᾽ ἑαυτῶν. Qua gratia huc ades sodalis? ἰταῖσι enim plus quàm amicum significat, Nemp̄ eos qui eadem ætate eademque vitæ consuetudine, & actione diu inter se vixerunt, quales Christus & Apostoli. ἀφ᾽ ἑαυτῶν etiam ἀπὸ τῆς ἀμῖ, præterquam quòd adesse significat, etiam accedere & aduenire. Vnde παρῳβῆτα τῆς Χριστοῦ ὑμῖν sumitur à Matthæo. 24. cap. pro aduentu ipsius in iudicium. Perinde est igitur hoc ac si diceret: Si vt amicus & sodalis huc ades, quorsum gladijs & fustibus? Sin vt inimicus, quorsum oscula? Admonet autem nos hoc factò Christus, vt agnitos etiam inimicos, qualem esse Iudam nouerat, & illi prædixerat, nequaquam aspero amarouè animo obiurgare velimus, sed blandè ac leniter tanquam à peccato reuocaturi corripiamus.

† Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manū
 exemit gladiū suum, et percutiens seruū principis sacerdo-
 rum, amputauit auriculam eius. Tunc dicit illi Iesus.

† Mar.

14. c.

Luc. 22. c.

Ioā. 18. b.

Dixerat paulò antè Christus Lucæ. 22. Qui non ha-
 bet, vendat tunicam suam & emat gladium. Cui respon-
 derunt: Domine, ecce duò gladij hic. Receptis igitur a-
 nimis Petrus eo quòd prostratos à Christo Iudæos in
 terram viderat, contra armatam manum audet magi-
 strum defendere. Itaque exerto gladio auriculam eius,
 Lucas & Ioannes addunt dexteram, Malcho pontifi-
 cis seruo amputasse. Passus est autem Christus, Pe-
 trum gladio ferire, vt eum inde corripiens omnem
 vlciscendi sui cupiditatem ex suorum animis auferret,
 increpato videlicet Petro, & adiecta sententia: Omnes
 qui acceperint gladium, gladio peribunt: Quem sump-
 sisse videtur ex Genes. capite 9. vbi dicit Dominus:
 Quicumque effuderit humanum sanguinem fundetur
 sanguis illius. Non est autem putandum ad literam,
 quòd omnes qui gladio ceciderint, gladio sint peritu-
 ri. De eis autem intelligendum est, qui propria autho-
 ritate & temerè alios percusserint. Neque rursus in-
 telligendum est, quòd omnes gladio materiali sint per-
 cutiendi: sed partim materiali, partim spiritali, quod
 est Dei iudicium. De quo gladio dicit Ioannes Apo-
 calyp. 19. Et de ore eius procedit gladius ex vtraque
 parte acutus, vt in ipso percutiat gentes. Verum itaque
 est fore vt omnes qui temerè gladio ceciderunt, aut
 gladio materiali percutiantur, aut spiritali, dum iu-
 sto Dei iudicio quouismodo puniantur. Ideo dicit illi
 dominus:

† Conuerte gladium tuum in locum suum. Omnes enim
 qui acceperint gladium gladio peribunt. An putas quia nō
 possum rogare patrem meum, et exhibebit mihi modò
 plusquam duodecim legiones angelorum? quomodo ergo im-
 plebuntur scriptura, quia sic oportet fieri?

† 23. q. 1. c.

1. q. 4. ca.

Dum ista

q. 8. c. 1. et

cano. Cū

Longè diuersa est vox ista ab ea quam nuper tristis &
 angustiatas in horto emittebat. Confirmati enim &
 non ad mortem vsque, vt Caietanus putat, contristati
 animi sunt hæc verba. Illic enim pro carnis trepidatis q;

† à Iudæis.

† Ge. 9. a.

Apo. 13. c.

animi affectu loquebatur, hic pro confirmati corroboratiq̄ue animi etiam in manu hostium, ab angelo asserens nihil si vellet valituros aduersus eum militum animos: aduersum quos à patre plus duodecim miiium legionum impetrare posse: sed velle se decreto patris obedire, & iussa eius in salutem generis humani exequi, scripturasq̄ue prophetarum implere.

In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me? Quotidie apud vos sedebam, docens in templo & non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, vt adimplerentur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.

Quod Matthæus ait Iesum turbis dixisse, Lucas dixisse ait ad principes sacerdotum, & magistratus templi & seniores. Non autem sumendum hic est turba pro multitudine illa populi, quæ confluere ad Christi prædicationes solebat, sed pro turbulento illo militum confictu & exercitu, Iudæorumque illorum illos adducendum, ad quos præcipuè verba habet: ostendens non fuisse in eorum potestate illum tenere, quem plerumque in templo docentem, intrepideque illos argumentem comprehendere noluerunt. At non potuerunt. Itaque quòd se tenere ab eis finit, facit vt scripturæ, quæ capiendum & crucifigendum prædixerat, statuto à patre tempore implerentur. Quod audientes discipuli, nec vllam amplius eius sperarent liberationem, imò quòd ipse sponte manibus inimicorum se subijceret, relicto eo omnes fugam arripiunt.

† Isa. 53. c. † *At illi tenentes Iesum duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, vbi scribæ & seniores conuenerant.*

Thré. 4. d. Mar. 14. f. Luc. 22. f. Ioan. 18. c. Sic scribunt Marcus & Lucas: at Ioannes qui omnibus his præsens aderat, diligentius obseruare potuit quæ tunc agebantur. Quoniam primùm ad Annam Christum fuisse ductum scribit, vt Caiphæ deferrent, qui gener esset Annæ, & inde post multa missum ad Caipham, vt videbitur suo loco.

Petrus autem sequebatur eum à longè vsque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò sedebat cum ministris vt videret finem.

Et si

Et si apprehenso domino cū reliquis Petrus fugeret, non tū planè Christū deseruisse videtur, quem à longè secutus est in atrii vsq; pôtificis, sinè expectaturus. Et quorsum tragediæ huius exitus euaderet spectaturus.

Principes autem sacerdotum & omne cõcilium querebant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morti traderet. Et non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent.

Quomodo verò non inuenerunt, cùm statim postea recitat Matthæus, cùm multi falsi testes accessissent, & Paulò pòst: Nouissimè autem venerunt duo falsi testes, &c. Dicendum ad hoc quòd non simpliciter querebāt falsum testimonium, sed tale vt sufficiens esset ad Christum opprimendum, ac morti tradendum. Et ideo dicit, quòd non inuenerunt cùm multi falsi testes accessissent. Græci hic præponunt τὸ καὶ rursusque repetunt. οὐχ ἕπον, id est, & cùm multi falsi testes accessissent, non inuenerunt commodum, scilicet testimonium ad Iesum opprimendum.

Nouissimè autem venerunt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: & Possum destruere templum Dei, & post triduum reedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum ait illi: Nihil respondes ad ea quæ isti aduersum te testificantur? Iesus autem tacebat.

Falsi indubiè isti sunt, qui & Christi verba immutant, & ad alium sensum detorquent. Verba enim quæ CHRISTVS Ioannis. 2. Iudæis dixerat, hæc erant. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Aliud autem est: Possum destruere, & soluere, & possum reedificare, & excitabo, siue suscitabo illud. Apud Ioan nem enim de templo corporis loquebatur, quod morte soluturi erant Iudæi: Ipse autem post triduum à morte suscitaturus.

Et princeps sacerdotum ait: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus filius Dei? Dixit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico vobis, Amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli.

† Sup. 16.
d.

2. Thef.

4. d.

Ro. 14. b.

Caiphas qui ex Christi actis ignorare non poterat ipsum esse Messiam, præterea ex scripturis intelligebat Messiam filium Dei fore, Per Deum viuum Christum adiurat, vt verè ac sine fuce dicat, nū Messias esset, ac Christus Dei filius: quia adiuratum per Deum patrem Christum, quòd verum est sciebat ipsum responsurum: atque inde blasphemix aduersus Christum occasionem captabat: quod qui vulgo tantum homo crederetur, Dei se filium faceret. Euenit autem vt optabat Caiphas. Nam & Christus ad votum Caiphæ respondebit, professus se filium Dei esse, dum ait: Tu dixisti, Id est, id quod verè est, tu dixisti me esse Dei filium. Nam hunc locum Matthæi interpretans Marcus ait Christum Caiphæ interroganti: num filius Dei benedicti esset, respondisse ego sum: & quia illum hæctenus despectui in primo aduentu habuerant velut abiectum & inglorium, asserit se in secundo aduentu venturum in nubibus cœli, hoc est, in aère ad iudicandum, quando filium hominis, id est, què vilem & abiectum existimauerunt, videbunt à dextris virtutis Dei sedentem, id est, æqualem cum patre iudicandi potestatem habentem.

Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemaui: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis: & Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quæ est qui te percussit.

† Isa. 50. c
& 53. c.
Mar. 14. g
Luc. 22. f
Ioã. 18. c.

Mos erat Iudæis cum aduersi quid illis accideret, ac maximè contra Dei honorem & gloriam, in detestationem & doloris sui testimonium vestimenta scindere. Quemadmodum numeri 14. Murmurantibus aduersum Moysen & Aaron Iudæis, vestimenta sua scidit Iosue. Et idem Iosue 7. Percussis triginta sex hominibus in oppugnatione Hai, vestimenta sua scidit. Sic iudicium 11. Iepte. Sic David 2. Reg. 11. audita morte Saulis & Ionathæ, multisque alijs scripturæ locis. Ita & hoc per hypocrisim, quasi aliquòd indignum facinus accidisset, vereque Christus blasphemasset, vestimenta sua scidit Caiphas.

Caiphas. Et quia conuenientia aduersus Christum testimonio afferre non poterat, quid adhuc inquit, egemus testibus? quem aduersus Deum blasphematem audistis. Ad praedictum verò pontificis consentiens Iudaeorum & Phariseorum turba, reum mortis Christum esse pronunciat, ijs iniurijs quas postea Matthaeus recitat, illum afficientes: Implentes illud Isaiae de Christo praedictum cap. 50. b. ✠ Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus. Faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me.

Petrus autem sedebat foris in atrio, et accessit ad eum una ancilla, dicens: E tu cum Galileo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, vidit eum alia ancilla, et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: Verè et tu ex illis es. Nam et loquela tua manifestum te facit. Tunc cepit detestari et iurare quia non nouisset hominem. Et continuo gallus cantauit.

Nota est ad literam haec Petri historia, quapropter restat tantum admonendum ut ne Petri exemplo tantum viribus nostris fidamus, cum ille Christo tam dilectus ac familiaris, atque ab eodem casus sui & lapsus praemunitus, statim ut à Christo discedit, & eius gratia speciali destituitur, primum ad vnius ancillae vocem simpliciter Christum abnegat. Deinde ad alterius cum iuramento, demum ad ministrorum testimonium, cum detestatione & adiuratione, quem petri lapsum praeterquam quod ex metu vano accidit, Dei etiam dispensatione factum puto: ut scilicet impleretur illud Christi: ✠ Simon, ecce satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut tritum. Ego autem rogavi pro te ut non deficiet fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: ipseque princeps Ecclesiae futurus, lapsus sui immemor, delinquentium fratrum commiserescere disceret.

Et recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat: Priusquam gallus cantet, ter me negabis. † Et egressus foras fleuit amare.

✠ Lu. 22. e

† 50. dist. capite. Pöderet. cap. Vt constituitur retur.

Nota

Nota humanam infirmitatem, in quam lapsus Petrus breui adeò tempore dominum suum tertio negauerit, non quæstionibus examinatus, sed ab ancillis & famulis interrogatus: vnde per gallum admonitus foras exiit, noxam expiaturus. In atrio enim pontificis non poterat agere pœnitentiam, egreditur foras de impiorum concilio, vt pauidæ negationis fordes amoris fletibus lauet.

CAPVT VIGESIMVM SEPTIMVM.

Christum à Iudæis vincitum tanquàm reum Pilato traditum videns Iudas laqueo se suspendit. Apud Pilatum Christus accusatus, flagellatus, & illusus, Barraba dimisso, ad mortem damnatus, ad locum pœnarum ducitur, crucifigitur, illuditur, mortuus à cruce deponitur, sepelitur, & Iudæorum custodię committitur.

† Mar.
15. a.
Luc. 23. a.
Ioã. 18. c.

M† Anè autem factò, consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent. Et vincitū adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi.

Non dubium quin totam noctē præcedentem in blasphemando cædendo & illudendo Christo impenderint, manè autem inito consilio, sufficiens se habere testimonium putantes duorum testium de templi subuersione loquentium. Similiter & ex sermone Christi, qui se filium Dei professus erat, vincitum illum Põtio Pilato præfidi steterunt, commentis prius in cõsilio suo impio cauis, quæ Pilato præfidi probabiles viderentur, sufficientesque ad eum damnandum, cuiusmodi esse poterant, quòd populi seductor esset, quòd tributa Cæsari dari prohiberet, quòd se regem fecisset, & palàm se ita salutaris passus esset.

† De pcc. distinct. 6. cap. Quivult. Tunc videns Iudas qui eum tradidit, quòd damnatus esset, † pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus, dicens:

Si tunc referat certum illud tempus, quo præfidi eum steterunt, damnatus intelligendum est, quòd Phariseorum ac sacerdotum præiudicio ac testimonio, iam erat damnatus, quomodo vulgò dicimus eum qui morti proximus